

International Conference of Economics, Finance and Accounting Studies

International Conference of Economics, Finance and Accounting Studies is a double-blind peer-reviewed, open-access journal published to reach excellence on the scope. It considers scholarly, research-based articles on all aspects of economics, finance and accounting. As an international congress aimed at facilitating the global exchange of education theory, contributions from different educational systems and cultures are encouraged. It aims to provide a forum for all researchers, educators, educational policy-makers and planners to exchange invaluable ideas and resources.

Respublikamizda Davlat Moliyasini Boshqarishning Ahamiyati

Turumova Dildora Abdumannonovna

Jizzax politexnika instituti "Iqtisodiyot va menejment" kafedrasini o'qituvchisi
dildoraturumova1985@gmail.com

Axmatova Hilola Nabi qizi

Jizzax politexnika instituti "Kibersport" fakulteti talabasi

Annotatsiya:

Maqolada davlat moliyasining mohiyati, tuzilishi va funksiyalari tahlil qilinadi. Davlat moliyasi davlatning iqtisodiy, ijtimoiy, siyosiy va ekologik vazifalarini moliyaviy resurslar bilan ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Uning asosiy tarkibiy qismlari davlat byudjeti, byudjetdan tashqari fondlar, davlat krediti va davlat korxonalarini moliyalaridan iborat. Respublika va mahalliy byudjetlar tizimi, ularning o'zaro bog'liqligi, byudjet daromadlari va xarajatlarining taqsimlanishi hamda mahalliy hokimiyat organlarining moliyaviy mustaqilligi masalalari muhokama qilinadi. SHuningdek, davlat krediti va uning iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashdagi o'rni ham yoritiladi.

Kalit so'zlari: Davlat moliyasi, davlat byudjeti, byudjetdan tashqari fondlar, davlat krediti, mahalliy byudjet, iqtisodiy barqarorlik, moliyaviy resurslar, milliy daromad, moliyaviy siyosat, iqtisodiy rivojlanish.

Davlat moliyasi Davlat moliyasi mamlakat moliya tizimining asosiy sohasi bo'lishi bilan bir qatorda u davlatni o'z oldida turgan iqtisodiy, ijtimoiy, siyosiy va ekologik funksiyalarini amalga oshirishda moliyaviy resurslar bilan ham ta'minlab turadi. Davlat moliyasining iqtisodiy mohiyati – bu yalpi ichki mahsulotning qiymatini va milliy daromadning bir qismini taqsimlash va qayta taqsimlash jarayonida davlat va davlat korxonalarini ixtiyorida markazlashgan va markazlashmagan moliyaviy resurslarning shakllanishi va ulardan kengaytirilgan takror ishlab chiqarish bilan bir qatorda jamiyatning o'sib borayotgan ijtimoiy, madaniy tadbirlarida foydalanishdagi pul munosabatlari yig'indisidir. Mazkur sohadagi pul munosabatlarining subektlari bo'lib davlat, korxonalar, birlashmalar, muassasalar va keng aholi qatlami hisoblanadi.

Davlat moliyasining iqtisodiy tuzilishi tom ma'noda bir xil emas, u bir- biriga bog'liq bo'lgan bo'g'inlardan tashkil topsada, lekin bajarayotgan funksiyalari bilan bir-biridan farq qiladigan bo'g'inlar yig'indisidan iboratdir. Davlat moliyasi sohasining bo'g'inlariga davlat byudjeti, byudjetdan tashqari fondlar, davlat krediti va davlat korxonalarini moliyalari kiradi.

Respublikamizda davlat byudjetining tuzilishi ikki bo'g'inlidir – bu Respublika byudjeti va

mahalliy byudjetlar yig'indisidan iborat. Respublika byudjetidan asosan jamiyat ahamiyatiga molik bo'lgan chora-tadbirlar moliyalashtiriladi, jumladan, markazlashtirilgan investisiyalar, mudofaa xarajatlari, boshqaruv xarajatlari. Respublika byudjetidan mamlakat miqyosidagi iqtisodiy–ijtimoiy masalalar ijobiy hal qilinishiga qaratilgan. Bozor iqtisodiyoti byudjet munosabatlarida mahalliy byudjetlarga asosiy urg'u berilishini talab etadi. So'nggi paytlarda mahalliy hokimiyat organlarining ko'pgina sohalaridagi mustaqilligi asosan mahalliy ahamiyatga ega bo'lgan muhim choratadbirlarning o'z vaqtida to'liq moliyalashtirilishini jadallashtiradi. Jumladan, hududiy infratuzilmani tashkil qilishda, mehnat resurslarining qayta tiklash, aholining mehnat farovonligini oshirishga xizmat qiladigan ijtimoiy tadbirlar va hakoza.

Davlat moliyasi sohasining tarkibiy qismidan biri bu byudjetdan tashqari fondlardir. Har bir darajadagi byudjetdan tashqari fondning asosiy maqsadi – bu ayrim maqsadli chora- tadbirlarni maxsus ajratmalar va boshqa manbalari evaziga moliyalashtirishdir. Byudjetdan tashqari fondlar funksional maqsadlarini vazifalari kabi boshqarish darajasida ham xilma-xildir. Funksional maqsadlari bo'yicha ularni iqtisodiy yoki ijtimoiy xarakterga ega bo'lgan fondlarga ajratish mumkin. Boshqarish darajasi bo'yicha esa, byudjetdan tashqari fondlarni davlat va mahalliy ahamiyati bo'yicha ajratish mumkin. Byudjetdan tashqari fondlar respublika va mahalliy hokimiyat organlari tomonidan boshqarilsada, o'ziga xos moliyaviy siyosatga va mustaqillikka egadirlar. Byudjetdan tashqari fondlarning xususiyatli tomoni shundaki, ular oldindan ma'lum bir maqsadga yo'naltiriladi va faqat shu yo'nalishlarda foydalaniladi. Byudjetdan tashqari fondlar tarkibiga: davlat Pensiya fondi, davlat aholisini bandligiga ko'maklashish fondi, davlat yo'l fondi va boshqa fondlar kiradi. Davlat moliyasining xarakterli bo'lagidan biri bu davlat kreditidir. Davlat kreditining mazmuni shundaki, bu davlat o'z xarajatlarini moliyalashtirish uchun aholining, xo'jalik subektlarining ortiqcha moliyaviy resurslarini vaqtincha foydalanishidir. Demak, bu erda davlat qarz bermasdan, balki qarz olishidir. Davlat kreditidan foydalanish uchun hukumat moliyaviy bozorga jismoniy va yuridik shaxslarga mo'ljallangan zayomlar, qisqa muddatli obligatsiyalar, g'aznachilik majburiyatlari va boshqa turdagi davlat qimmatli qog'ozlarini muomalaga chiqaradilar. Mamlakat hayotida davlat krediti iqtisodiyotni barqarorlashtirish va moliyaviy sog'lomlashtirishda muhim rol o'ynaydi. Muomaladan pul oqimini sustlashishini oldini olishga xizmat qiladigan davlat krediti pul muomalasidagi aylanishini tezlashtiradi.

Davlat moliyasi tarkibida respublika va mahalliy darajada tashkil etilayotgan byudjetni o'zaro bog'liqliklari muhim ahamiyatga ega. Byudjet munosabatlari yordamida davlat tuzilari ixtiyorida moliyaviy usullari bilan qayta taqsimlanayotgan milliy daromadni asosiy qismi yig'iladi. Turli darajadagi byudjetlar – respublika, mahalliy har biri o'ziga tegishli ravishda respublika va mahalliy hukumat boshqaruv organlarining faoliyatini moliyaviy bazasidir. Bozor islohotlari sharoitida bu byudjetlar o'zaro bog'langan. Byudjet daromadlar va xarajatlar tarkibidagi har bir darajasini belgilanishi respublika va mahalliy davlat hukumat boshqaruv organlarining orasidagi funksiyalarini bir-biridan chegaralanishiga bog'liq.

Davlat umumiy funksiyalarini amalga oshirish uchun respublika byudjetini tashkil etadi. Respublika byudjeti butun respublika miqyosida iqtisodiy va ijtimoiy vazifalarni to'g'ri hal etishda muhim ahamiyatga ega. Uning resurslarini maqsadi makroiqtisodiy darajada o'z funksiyalarini bajarish uchun bog'liq bo'lgan davlat xarajatlarini moliyalashtirishdir, hamda uni yordamida iqtisodiyotni barqarorlash, ijtimoiy sohani rivojlantirishga yo'naltirilgan umumdavlat chora-tadbirlarini amalga oshirilishi ta'minlanadi. Byudjet munosabatlari tizimida mahalliy byudjetlarga muhim ahamiyat berilmoqda. Ular, iqtisodiy jarayonlarni tartibga solishda, ishlab chiqarish kuchlarini joylashtirishda, hududiy infratuzilmani tashkil etishda, mehnat resurslarini takror ishlab chiqarish uchun moliyalashtirishda va boshqalarda ta'sirini ko'rsatib, borgan sari ko'proq ishlatilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi byudjet kodeksi

2. O‘zbekiston Respublikasi byudjeti to‘g‘risidagi qonuni
3. Брызгалин А.В. «Налоговая оптимизация: принципы, методы, рекомендации». –М.: 2002.
4. Xudoyqulov S.K. Soliq tushumlarini prognoz qilish metodologiyasini takomillashtirish. Iqtisodiyot fanlari
5. doktori (DcS) ilmiy darajasini olish uchun yozilgan dissertatsiyasi avtoreferati. 2019 yil.
6. Vahobov A.V., Srojiddinova Z.X. O‘zbekiston Respublikasining Davlat byudjeti. T.: Iqtisod-moliya, 2001. – 174b.
7. Jo‘raev A.S. Davlat byudjeti daromadlarini shakllantirishning samarali yo‘llari. – T.: Fan, 2004. – 224b. 11.
8. Haydarov N.X. Davlat byudjeti. - O‘quv qo‘llanma. – T.: “Iqtisod va
9. moliya». 2007, – 21b.
10. Kobulov X.A. Hududiy iqtisodiyot va mahalliy byudjetlar imkoniyatlarini oshirish yo‘nalishlari: i.f.n. ilmiy darajasini olish uchun diss.avtoreferati. –T.: BMA, 2006., –22b.
11. O‘zbekiston Respublikasi Soliq kodeksi- Toshkent: G‘afur G‘ulom nashriyot uyi 2020.- 640 b.